

Toliko torej o družinskem življenju učiteljic. Ne smemo pa pozabiti, da se tu ne da delati nobenih šablon, vsak slučaj se bo reševal sam za-se. Gre pač v prvi vrsti za to — in tega ni smeti opustiti z očij nikdar — da moramo rešiti učiteljice iz okov krivičnega celibata. V bodočnosti se pa pokažejo različne oblike: ene učiteljice se ne bodo hotele močiti, ali to bode celibat dobrovoljni, častni, druge se pomožè, in tudi tu bodo slučajji različni: ene bodo mogle in hotele učiti dalje, druge zopet ne. Nobena učiteljica ne bo prisiljena vstopiti v zakon, ali tudi nobeni se ne bo branilo omožiti se in učiti dalje. S tega stališča je smatrati za nazadnjaško mišljenje in za najgrši egoizem, če pravijo starejše učiteljice, (ki so mogoče že izgubile upanje na zakonsko srečo): »Kaj bom imela jaz od tega? Ničesar več! Zakaj bi torej druge vrstnice imele kaj več od mene?«

Druge zagovornice celibata se izgovarjajo, da se potem ona mesta omoženih učiteljic ne bi drugače izpraznjevala kakor sè smrtjo ali pa z visoko starostjo dotične učiteljice. Res je to. Toda, ali sem res tako nizek, sebičen in tako zaslepljen, da se mi zdi ljubše, če vidim poleg sebe človeka stradati, trpeti, veneti, samo da pridem sam preje na njegovo mesto, kjer me čaka ravnost a usoda — kakor pa, če vidim svojega bližnjega srečnega in zadovoljnega, a lahko upam, da postanem i jaz tako srečen in zadovoljen?

To bi bile torej glavne misli iz predavanja gđc. Fiedlerove. — Govorila je seveda v prvi vrsti v imenu enakomislečih in enakotrpečih učiteljic na Češkem, jaz pa mislim, da bi te njene besede lahko do pičice ponovile i slovenske učiteljice. Izvzamem tu le one, kojim stoji baje tretjeredništvo in večno devištvo više od zakonskega življenja in one, kojim je materijali stičen duh našega časa že tako otroval srce in duha, da vam z naivno frivolnim

nasmehom priznavajo: če me hoče mož imeti, naj me redi. Vse druge pa gotovo vidijo v svojem celibatu veliko krivico in marsikatera izmed njih je to krivico bridko čutila.

Kako temu odpomoči? Nič drugače, kot se samopomočjo, z organizacijo. Razsodni, pravični in resnično svobodomiselní življi (pseudoliberalnih je na Slovenskem še preveč) na strani moških bi učiteljice brez dvojbe podpirali. Opozarjam tu na »splošno slovensko ž. društvo v Ljubljani«, katero bi lahko vodilo to akcijo v odpravo celibata učiteljic. Prvak napredno-narodne stranke na Kranjskem se je izrekel za enakopravnost žene z moškim, od njegove stranke bi bilo potemtakem pričakovati prej podpore kot nasprotstva.

Razsodno in napredno učiteljstvo se tej pravični zahtevi svojih tovarišic gotovo ne bi upiralo. Ne manjka torej nič drugega nego inicijative na strani prizadetih učiteljic samih.

VEČERNE URE. UTVA. TRST.

I.

Dejala sem mu: »Ah, ne hodi,
glej, tudi sem prišel bo maj;
kipelo cvetje bo okoli,
kot nekdam.«

»Veselo kimala bo oljka,
in lovor zopet bo duhtel,
mehko bo o večernih urah
val šumel.«

A kaj so bile mar mu prošnje?
Odšel je v sivi, daljni svet;
po nebu solnce majske plove —
v srcu led.

JUDEŽEV POZDRAV. IVAN CANKAR. DUNAJ.

Kakor v sanjah je minilo tisto leto, ko ser: užival njeno ljubezen.

V Brnu imajo Čehi 6-razredni ženski licej, katerega vzdržuje društvo „Vesna“. Razun že imenovanih imajo Nemci ženske liceje v Brnu, Černovicah, v Gradcu itd., drugod zopet takozvane višje dekliske šole, kakor v Celovcu, Inomostu. Italijani imajo popoln licej v Trstu. Slovenci imamo le eno višjo deklisko šolo s tremi razredi, katero je ustanovil mestni svet ljubljanski v proslavo 50-letnice vladanja cesarja Frana Josipa I., po katerem se ustav tudi imenuje. Od leta 1900. ima šola pravico javnosti; na ustavu podučujejo večinoma profesori ljubljanskih srednjih šol.

Kakor videti iz tega pregleda, je pot do višjih študij hčeram srednje- in manj premožnih starišev zagrajena z velikimi, deloma nepremagljivimi zaprekami. Razun novoorganizovanih licejev, ki pa vedejo k večjemu le do učiteljskega stanu, je mogoča pot do vseučilišča za žensko le po privatnem študiju, ki pa stane ogromno denarja; kdor torej nima tega na razpolago in kogar hčerka nima izredne vstrajnosti ter posebnega daru za učenje, ta naj ne sanja o akademiški karieri svojih hčera. Te vrstice sem napisal samo z namenom, da bi nekaterim pokazal pot, druge pa odvrnil od neplodnih iluzij; našel sem namreč stariše obojih vrst, ki so govorili o gimnazijskih in vseučiliških študijah svojih hčera, ne da bi vedeli, s kakimi težkočami so dandanes še združene te reči.

VEČERNE URE. UTVA. TRST.

II.

Ah, na trenutke moje sreče
je smrt zgrnila plašč teman,
iskali žarkov hrepeneče
so zaman.

Pod plaščem so ledeno-težkim
na vek poginili plačoč;
da dušo meni je objela
večna noč;

Bolest se v prsi je vselila,
da vskrvavelo je srcé,
da breznadejno mi utriplje
v vek za-té.

PO PTUJI KRIVDI. SPISAL F. J. DOLJAN.

* * *

Preiskava se je jako zavlačevala
Obdolženec je imel mogočne zaščitnike in zagovornike, ki so šli z veliko vnemo v boj zanj . . . ki so si prizadevali na vse načine, da bi mu pomagali iz zagate . . . Izročil je bil svojo zadevo odličnemu odvetniku; in ta je uporabljal vso svojo zvedenost in spretnost. Zaslišaval je na svojo roko dekletce in njene stariše, in ti, neznajoč, da te pravice nima, so mu odgovarjali . . .

Nekoč je rekel očetu:

»Kaj imate vi od tega, če njega zapro? . . . Kar je, to je, in naj njega obesijo, stvar ostane, kakšna je! . . . Dá naj vam raje par stotakov, hči pa naj pove stvar malce drugače . . .«

Ta ponudba je bila zvito nastavljena past . . . Če bi se bil začel oče pogajati, bi bilo dokazano, da gre tu za golo izsiljevanje, kakor v mnogih podobnih slučajih . . . Odvetnik je dobro zastopal svojega klijenta! . . . Ali oče dekletov, dasi reven delavec, je bil ponosen mož. Njegovo srce je vpilo po maščevanju. Bil je neizprosen. »Zob za zob!« to je bilo njegovo načelo . . . Če je onečeščena njegova hči, naj bo onečščen še on! . . .

»Nikdar!« je bil njegov odgovor.

»Nikdar ne bom prodajal jaz časti svoje hčere, in naj mi ponudi kdo pol sveta . . .«

Bolje pa se je posrečilo odvetniku z deklico! Izprašal jo je še enkrat natanko. Ker pa je rabil pri tem svojem izpraševanju nove izraze, katerih dozdej še ni slišala in jih torej umela ni, je marsikaj zanikala, kar je bila pred preiskovalnim

bi pa tudi on prihajal izmučen iz ene ali druge službe domov, bi pa gotovo lahko vzdržavala eno ali več žensk v lastno postrežbo in v varstvo in potrežbo otrok. Se ve da, poročena učiteljica s prenapolnjeno šolo, pod vodstvom strogega, pedantnega, morda nevestnega učitelja prihajala bi iz šole skrajno izmučena. A to se godi tudi svobodni učiteljici. Rekel bo kdo: Poročena učiteljica ne bo doma našla miru; tu mož, tam otroci, pa še dekla, jo bodo nadlegovali. Svobodna ima vsaj doma mir. Mir, mir! A kjer so domače sitnosti, so tudi domača razvedrila. Svobodna ne najde doma sitnosti, pa tudi ne razvedril. Sama mora prenašati vsa gorja. »Gorje, mu kdor v nesreči biva sam, a srečen ni, kdor srečo uživa sam«. Sicer pa, kar se tiče družinskih sitnosti, kaj bi pa mogel reči kak učitelj, ko pride ves utrujen in izmučen iz šole, pa najde doma kako prav sitno čudno, nervozno, ljubosumno zakonsko polovico ter kopo otrok krog sebe? Če tedaj učitelj z vsemi družinskimi, zakonskimi, očetovskimi dolžnostimi zamore vsepšno delovati v šoli, ako je učitelj po poklicu, zakaj ne bi mogla učiteljica ravno isto, če je učiteljica po poklicu! Blaga, vestna učiteljica po poklicu bo tedaj vsepšno delovala v šoli, bodi si že svobodna ali poročena. Vsled tega poroka ne bi smela biti ovira učiteljevanju ženske, ako je ženska poklicana v to.

VEČERNE URE. UTVA. TRST.

III.

Objema noč sanjava zemljo
in siplje mir na vse stvari;
le od trepalnic mojih težkih
sen beži.

Ni v srcu mojem več pokoja,
duh mi nemiren bega krog
in tebe išče, tebe angelj
temnook,

Božaje čelo ti obkroža,
ljubezen čisto dihajoč,
ko svet pokoj na zemljo siplje
tiha noč.

ZDRAVSTVIJ! UTVA. TRST.

Za morjem solčna glorja vgaša,
na nebu zvezde se bleste;
na oljki slavec se oglašča,
a v meni oži se srcè.

Okrog pasu mi roko deni,
da ti na prsi dem glavo
tako, mehko se me okleni,
saj vzameva nocoj slovo.

Oči in čelo, ustni moji
nocoj, nocoj mi poljubuj;
ko me ne bo v bližini tvoji,
ne zabi me nikâr. Zdravstvuj!

ŠOLSKA IKONA.

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
PREVELA I. IN F. KLEMENČIČ.

(Nadaljevanje.)

III.

Bila je nedelja popoldne. Ljudstvo se je zbralo pri znamenju. Iznesli so iz sodnice mizo, poleg nje je stala dolga klop in nekoliko tronogih stolcev. Starejši ljudje in pop so se vseli, pa se razgovarjajo o tem in onem, a mladina pleše in se razveseljuje.

Po cesti proti naši vasi pa se pelje voz in v njem gospodski človek. Malo čuden na prvi pogled. Na glavi mu je širok slamnat klobuk z rdečim trakom. Izpod klobuka mu padajo rjavi lasje na čelo. Goste obrvi se skoro dotikajo, a med njimi je globoka guba, ki se tudi tedaj ne poravnava, kedar si gospod klobuk potisne nazaj ter si z robcem briše znoj s čela. Mora biti, da se je ž njo narodil. Ona je v čudnem nasprotju z mladim licem, sredi katerega sedi malo sključen nos, a pod njim majhni gosti brčići, ki si jih je on

1884. zapustila brez uzroka i povoda od njega, da je potem vedno kazala svoje neželene živeti z njim skup, je bila vedno v ljubovni zvezi z drugim ter ima dovolj svojega imetja, okolo 70.000 rubljev.

Kako je okrajna sodnja postopila s to tožbo, jaz ne vem; deželna sodnja pa je razsodila to pravdo v prid soproge. Uzroke za svojo razsodbo privedla je pa tako: Ni bistveno, zakaj sta se razločila mož i žena i kdo iz nju je kriv te ločitve. Glavno je to, da je soproga leta 1896. zaman skušala pobotati se s svojim soprogom. Res je bilo, da je omenjenega leta prišla žena k možu, dasi mu je leta 1884. i 1886. pisala, da se k njemu nikoli več ne vrne. Po svidenju z možem pa je pri poslednjem rekla svojej služanki: »Maša, greva domov, mož ne hoče živeti z menoj...« Ne glede na to pa je l. 1897. gospa E. prosila svojega predvoditelja dvorjanstva, da bi jej ta pomagal pa le spraviti se s svojim soprogom.

Gospod E. pa z razsodbo deželne sodnije ni bil zadovoljen. Stvar je došla do senata, kateri je pa na to tožbo pogledal drugače, nego je to storila deželna sodnja. Utok g. E. je senat odobril ter izrekel svojo razsodbo v smislu soproga, nad katerim se je njegova žena tak dolgo rogala... Senat navaja prav za prav le en motiv, pa ta je toliko težak i važen, da je z njim ovrigel vso kazuistiko deželne sodnije.

Mož ima pravo na svojo ženo le tedaj, če zna in izpolnjuje dolžnosti svoje oziroma svoje žene. Ta aksioma je tako prvotna i pravna, da velja tudi narobe, to se pravi: žena ima pravico do svojega moža le tedaj, če zna i izpolnjuje svoje dolžnosti oziroma svojega moža kot vestna gospodinja i gospodarica njegovega imetja i družine.

Če je res, da so do zdaj morali zakoni i postave braniti ženske pred nasiljem juridično bolj močnih moških, je res tudi to, da so tudi v tem obziru stari časi minoli, da se zdaj tudi mej ženskami nahajajo take

ptice, ktere se sodnij ne plašijo, pač pa v njih prav spretno umejo ne le ščititi svoje pravice, a tudi celo izkoriščati pravice svojih možev.

I naše zakonodajske oblasti so si v pravi čas urazumele duh novodobni, duh ženske i moške ravnopravnosti. Vložile so namreč uže l. 1897. v državni svet načrt takih pravil, po katerih vlada meni urediti vsaksebno življenje sprogov, kjer tudi možje morejo zahtevati si prava živeti posebej od svojih žen. Daj Bog, da bi državni svet skoro utrdil to postavo ter bi jo predložil carju podpisati ono: »Быть по сему!« (Byt' po semú!) Kolikim prepriom bo konec, koliko nesreče bo kraj čez to postavo...

VEČERNE URE. UTVA. TRST.

IV.

Grob samoten — tužne vrbe
veje nanj se sklanjajo,
šepetajo, trepetajo,
v polumraku sanjajo.

Grob — srce, samotna vrba,
sanjajoča duša ti;
misli tvoje trepetajo
pri spominih prošlih dni...

PRAVICA. SPISAL F. J. DOLJAN.

Svetovalstveni tajnik N. je lezel počasi proti preiskovalnemu sodišču, kjer ga je čakalo spet toliko hudega posla. Imel je navado, da je hodil sk'onjen in s povešeno glavo, a danes mu je lezla glava še bolj nizdol, nego sicer, kajti slučaj, s katerim so se bavile njegove misli, je bil posebno siten...

Pred nekolikimi dnevi so bili namreč prignali v preiskovalni zapor človeka, ki je bil pri belem dnevu v eni najobludenejših ulic zagnal nekemu loterijskemu nabiralcu kamen v glavo ter ga pobil. Poškodba se je izkazala sicer kot lahka in